

INHOUD INFO LGOG nummer 3

Van de redactie	3
Programma 1991	5
Agenda 17e jaarvergadering	6
Verslag 16e jaarvergadering	7
Verslag over het jaar 1990	10
Jan Derix: Lezing over Vliegveld Venlo	14
Wintercursus 1991	16
P.A.M. Geurts, Jacob Merlo en Puteanus	22
Nieuwe publikaties	26
- Loe Derix, Oud Horst in het nieuws. 1	26
- Heemkundevereniging Sevenum, Spinninghe	27
- Jan Derix, Perspectief voor Limburg	29
Excursie 11 mei 1991 naar Gent	30
Streekmuseum Stichting Oudheidkamer	31
Schatkamer Sint-Lambertuskerk	33
Koperslagersmuseum P. van der Beele	34
Streekboerderijmuseum De Locht	35
Goltziusmuseum	36
Th.J. van Rensch en G.F. Verheijen, Het notariaat in Horst	38

Van de redactie

U vindt in deze aflevering van INFO LGOG de verslagen over het afgelopen jaar en het programma voor het komende seizoen. De kern van onze activiteiten vormen de lezingen, de excursies en de cursus. Speciale aandacht vragen we voor de excursie op 11 mei naar Gent, die tevens een afscheid inhoudt van vicevoorzitter Jos Schatorjé. Een samenvatting van de lezingen en de cursus welke dit seizoen op het programma staan, geeft een introductie op sprekers en onderwerpen. In de rubriek "Nieuwe publicaties" staat een beperkt overzicht van regionale uitgaven.

In de rubriek "Musea" wordt de aandacht gevestigd op de Horster musea en het Venlose Goltziusmuseum. In de grote zaal van de Oudheidkamer exposeert Bert Coppus, lid van onze kring, van 22 februari tot en met 5 mei Hij toont kleurrijke Horster landschappen, geïnspireerd door de flora en fauna in onze natuur tijdens de vier jaargetijden. De grote zomertentoonstelling "Middelleeuwse kastelen in het Land van Kessel" zal van 25 mei tot 27 oktober in de Oudheidkamer te zien zijn.

Uit het artikel van pater P.A.M. Geurts blijkt dat een geleerde Horstenaar en een geletterde Venlonaar ook in de zestiende eeuw hun geboortestreek niet verloochenden. Dit artikel bevat tevens een uitdaging voor verder onderzoek.

Interessant is zeker ook het artikel over het Horster notariaat, met een overzicht van alle notarissen en hun ambtsperioden.

Wij hopen dat u INFO LGOG weer met veel genoegen zult lezen.

Y. Hermans-Cuppen   G. Verheijen

PROGRAMMA 1991

21 januari: LEZING

Mevrouw Drs. A. Gielen - van Bommel uit Horst zal een voordracht houden over: "Het leven van de boerin rond 1900".

28 januari: CURSUS

De heer Mr. Th. J. van Rensch uit Maastricht zal de eerste les wijden aan het "Pruisisch Overkwartier in de achttiende eeuw."

18 februari: CURSUS

De heer Mr. Th.J. van Rensch uit Maastricht zal in de tweede les het onderwerp "Het Overkwartier ingelijfd bij Frankrijk" behandelen.

25 februari: CURSUS

De heer Dr. P.A.M. Geurts uit Nijmegen zal in de derde les het onderwerp "Sevenum versus Horst 1800 - 1836" bespreken.

11 maart: JAARVERGADERING EN LEZING

De heer Jan Derix uit Horst zal een lezing verzorgen over "Vliegveld Venlo en de luchtoorlog in het zuiden van Nederland."

25 maart: CURSUS

De heer Rob P.W.J.M. van der Heijden uit Heerlen zal spreken over "Het Limburgs seperatisme in de jaren 1840."

8 april: CURSUS

De heer Rob P.W.J.M. van der Heijden uit Heerlen zal de laatste cursusles verzorgen over het "Belgisch annexionisme."

11 mei: EXCURSIE

Voorjaarsexcursie naar Gent.

Kleine excursies

Eventueel te organiseren kleine excursies op nader te bepalen data worden in de lokale persmedia aangekondigd.

JAARVERGADERING

Op maandag 11 maart, aanvang 20.00 uur, wordt de zeventiende jaarvergadering gehouden in de grote zaal van Restaurant "De Oude Lind".

AGENDA

1. Opening en mededelingen
2. Verslag zestiende jaarvergadering
3. Verslag over 1990 van de secretaris
4. Verslag over 1990 van de penningmeester
5. Benoeming leden kascontrolecommissie
6. Bespreking bestuursbeleid
7. Bestuursverkiezing. Bestuurslid J. Schatorjé treedt periodiek af en stelt zich niet herkiesbaar. Het bestuur draagt als nieuw bestuurslid voor de heer C. Theeuwen. De leden kunnen andere kandidaten voordragen. Een dergelijke voordracht moet voor de aanvang van de vergadering bij het bestuur zijn ingediend, voorzien van de handtekeningen van tien leden en de candidaat.
8. Rondvraag
9. Sluiting van de jaarvergadering

10. Na de pauze volgt een lezing door de heer Jan Derix uit Horst gevolgd door vertoning op groot beeldscherm van een videofilm over:

"Noord-Limburg en het vliegveld Venlo
in oorlogstijd".

Verslag 16e jaarvergadering 12 maart 1990

1. Opening en mededelingen. Voorzitter L. Greweldinger opende 's avonds even na acht uur in de grote zaal van Restaurant De Oude Lind de zestiende jaarvergadering, onder het genot van een kop koffie met chocolaatje. De presentielijst werd door 61 leden getekend. Berichten van verhindering zonden: de heer M. Lenssen en mevrouw F. Verheijen. Herdacht werden het in 1989 overleden oud-lid de heer P.B. Kleuskens. De voorzitter herinnerde aan de promotie van LGOG-lid J.A.M.M. Janssen op 27 september 1989 aan de universiteit van Nijmegen op zijn proefschrift getiteld "Op weg naar Breda. De opleiding van officieren voor het Nederlandse leger tot aan de oprichting van de Koninklijke Militaire Academie in 1828." Verder wees hij op nummer vier van De Maasgouw jaargang 1989, opgedragen aan het 75-jarige LGOG-lid Dr. P.A.M. Geurts vanwege zijn vele verdiensten voor de geschiedbeoefening in Limburg en Horst in het bijzonder. Tenslotte herinnerde de voorzitter de leden aan de thema-dag van het LGOG op 7 april te Verray.

2. Het verslag vijftiende jaarvergadering werd onder dankzegging aan de secretaris vastgesteld.

3. Het verslag van de secretaris over 1989 werd eveneens onder dankzegging aangenomen.

4. Verslag van de penningmeester over 1989.

De heren Voesten en Herraets hebben op 1 maart de boeken gecontroleerd en in orde bevonden. Naar aanleiding van hun verslag gaf de penningmeester een toelichting. In 1988 werden reeds inkomsten voor de excursie naar Trier geboekt. Als men deze inkomsten en die van 1989 optelt, blijkt dat inkomsten en uitgaven van de driedaagse excursie elkaar niet veel ontlopen. Het verslag werd verder zonder wijzigingen en onder dankzegging aan de penningmeester aanvaard.

5. Benoeming leden kascontrolecommissie.

De heren P. Voesten en L. Herraets stelden zich beschikbaar als leden van de kascontrolecommissie. Zij werden bij acclamatie benoemd. In de volgende jaarvergadering zal één nieuw lid worden benoemd.

6. Bespreking bestuursbeleid. In het verslagjaar 1989 heeft het bestuur het gebruikelijke programma georganiseerd. Er vonden zeven lezingen plaats in de grote zaal van Restaurant De Oude Lind waarbij gemiddeld ruim veertig leden aanwezig waren. Aan de driedaagse jubileumexcursie naar Trier in mei namen veertig leden deel. De één-daagse herfstexcursie naar Lier trok 51 deelnemers. Zesentwintig cursisten namen deel aan de wintercursus. Het ledental is iets gedaald : van 152 in 1987, 147 in 1988 naar 143 in 1989. Het betreft voornamelijk opzeggingen van het lidmaatschap wegens gevorderde leeftijd of wegens overlijden. Het bestuur zal meer aandacht aan de ledenwerving gaan besteden. Ook de leden worden daartoe aangemoedigd. Vooral het gezinslidmaatschap is een eenvoudige vorm van ledenwerving.

Een van de aanbevelingen van het evaluatierapport dat in 1989 werd uitgebracht, betrof het verschijnen van een informatieblad. Het eerste nummer van het nieuwe informatiebulletin voor onze kring is intussen onder de naam INFO LGOG verschenen. De beide redacteurs, mevrouw Hermans en de heer Verheijen, roepen de leden op om kopij in te zenden voor het herfstnummer dat in september zal uitkomen. De heer P.A.M. Geurts leverde ter vergadering reeds een kort artikel in. Hij wees tevens op de scriptie van Ans Gielen over "De opvoeding van het boerenmeisje in het boerengezin in Horst in de periode 1890-1920." De heer Herraets stelde voor haar te vragen voor een lezing. Omdat verder bij niemand over het gevoerde beleid voor 1989 vragen waren gerezen, kon de voorzitter vaststellen dat voor de leden het licht dus op groen kan blijven staan.

7. Bestuursverkiezing.

Aangezien de voorzitter aftredend was, nam vice-voorzitter Schatorjé het woord. Deze wees er de vergadering op dat er geen andere kandidaten voor deze functie waren. Hij stelde daarom voor de huidige voorzitter, die zich herkiesbaar had gesteld, bij acclamatie te herkiezen, mede vanwege zijn vele verdiensten voor het genootschap. Aldus geschiedde. De voorzitter dankte voor het in hem gestelde vertrouwen en stelde daarna de herverkiezing voor van de periodiek aftredende bestuursleden mevrouw Hermans en de heer van Nunen. Ook zij werden bij acclamatie herkozen.

8. Rondvraag.

De heer Kunnen vroeg of er nog exemplaren van INFO LGOG over zijn voor verdere verspreiding. De voorzitter antwoordde dat dit enkel beperkt mogelijk is en dat het bestuur van plan is om op een aantal plaatsen een exemplaar ter inzage te leggen. Gedacht werd aan onder andere bibliotheken en wachtkamers.

De heer Billekens informeerde of er behalve hetgeen hierover in INFO LGOG staat, al verdere bijzonderheden over de meiexcursie bekend waren. De voorzitter antwoordde dat de excursiecommissie de voorbereidingsreis nog moest maken. In het teken van de herdenking van mei 1940 zullen we op 12 mei een bezoek brengen aan de Grebbeberg. Ook de Venrayse videofilm De vergeten slag, die na de jaarvergadering werd vertoond, stond in het teken van de herdenking van de Tweede Wereldoorlog die vijftig jaar geleden begon. De voorzitter dankte iedereen voor het prettige verloop van de vergadering.

Bij de vertoning van de film (waarvan na afloop een aantal leden voor zestig gulden een copie heeft gekocht) waren 75 mensen aanwezig. De heer P. van Enckevort had voor een groot videoscherm gezorgd.

VERSLAG OVER HET JAAR 1990

Leden

Op 31 december 1990 telde de Kring Horst en Sevenum van het LGOG 147 leden, als volgt te verdelen:
totaal Horst Sevenum elders

gewone leden	111	70	25	16
gezinsleden	32	23	6	3
studentleden	2	2		
gemeenten	2	1	1	
	147	96	32	19

Bestuur

Het bestuur was op 31 december 1990 als volgt samengesteld:

Ing.L.J. Greweldinger	voorzitter
Drs. J.M.W.C. Schatorjé	vice-voorzitter
G.F. Verheijen	secretaris
P.F.L. van Nunen	penningmeester
Drs. V.J.J.M. Asselberghs	lid
Drs. Y.A.W. Hermans-Cuppen	lid
P.J.M. Janssen	lid

Bestuursvergaderingen

Het bestuur kwam in het verslagjaar zes maal in vergadering bij elkaar. Enkele agendapunten waren: voorbereiding van het activiteitenprogramma (lezingen, informatieblad INFO LGOG, excursies, cursus en jaarvergadering) en contacten met de gemeente over het behoud van het dorpseigene.

Hoofdbestuur en kringbesturen

In voorjaar en najaar vinden, voorafgaand aan de ledenvergaderingen, K.S.C.-vergaderingen plaats, waarin het hoofdbestuur de besturen van kringen, secties en commissies van LGOG raadpleegt over het te voeren beleid. Tijdens de voorjaarsvergadering op 7 april vond dit overleg geen doorgang in verband met een te Venray georganiseerde themadag over het onderwerp "Psychiatrie in historisch perspectief". In deze vergadering werd bekend gemaakt dat het bestuur de heer Drs. B. Fasol, burgemeester van Horst en lid van onze LGOG-kring, in 1991 kandidaat zal stellen als voorzitter van LGOG. Aan de K.S.C.-vergadering van 27 oktober te Gennep nam het bestuur van de Kring Horst deel. In deze vergadering werd besloten tot het houden van een speciale vergadering in januari 1991 te Roermond over het rapport LGOG 150 jaar.

Ledenvergaderingen

15 januari: De heer Drs. L. Augustus uit Heerlen hield een lezing over "Wat te denken over de "Bokkerijders" -benden?" Aanwezig waren 38 leden en belangstellenden.

15 maart: Zestiende jaarvergadering gevolgd door een vertoning van de Venrayse videofilm "De vergeten slag." De presentielijst werd door 61 leden getekend.

17 september: De heer Ing. F.H.G. Engelen uit Sittard hield een dia-lezing over "Vuursteen door de eeuwen heen." Aanwezig: 34 personen.

22 oktober: De heer L. Derix, lid van onze LGOG-kring, verzorgde voor 45 leden een avond een avond over "Oud Horst in het nieuws" .

19 november: De heer Dr. P.J.H. Ubachs uit Maastricht hield voor 36 leden een lezing over "Oorlog als ambacht."

11 december: De heer Dr. Peter Nissen uit 's Hertogenbosch sprak over het onderwerp: "Kerk en dagelijks leven in het oude bisdom Roermond". Aanwezig waren 52 leden.

Excursies

Op 12 mei namen vijftig leden deel aan de excursie naar de Erebegraafplaats op de Grebbeberg en de kastelen te Doorn en Haarzuilens. De najaarsexcursie bracht 35 deelnemers naar de stad Düsseldorf en Schloß Benrath. Op zondag 28 oktober namen tien leden deel aan een kleine excursie naar de tentoonstelling "Laat-gotische beeldsnijkunst uit Limburg en grensland" in het Provinciaal Religieus Museum te Sint Truiden.

Cursus

In 1990 heeft de LGOG Kring Horst en Sevenum wederom in de studiezaal van de Oudheidkamer een wintercursus georganiseerd waaraan dit seizoen 17 leden deelnamen. In vijf lessen werd aandacht besteed aan onderwerpen uit de streekgeschiedenis.

De heer Drs. J. Thijssen uit Nijmegen gaf een les over de prehistorie en een over de Romeinse tijd. De heer Mr. Th.J. van Rensch uit Maastricht verzorgde een les over de heerlijkheid Horst in de middeleeuwen. De heer R. Soberjé uit Horst sprak in de vierde les over het ontstaan van de akkergronden. De heer Dr. S. Frankewitz uit Straelen besloot de cursus met een les over het ontstaan van steden in het Gelders Overkwartier.

Activiteiten

In 1990 verschenen de eerste twee afleveringen van het nieuwe informatieblad voor LGOG Kring Horst en Sevenum, INFO LGOG genaamd. Het bestuur hoopt dat INFO LGOG in de nabije toekomst zal uitgroeien tot een volwaardig verenigingsblad. Het is de bedoeling dat er twee nummers per jaar worden uitgegeven.

Op zondag 24 juni hebben enkele LGOG-leden bij gelegenheid van de feestelijke viering van het 75-jarig bestaan van de Imkersvereniging Horst zeer druk bezochte rondleidingen op de kasteelruïne verzorgd. Op zaterdag 8 september nam het LGOG deel aan de organisatie van "Open Monumentendag", eveneens met rondleidingen op de ruïne. LGOG-leden zijn nauw betrokken bij het werk in de vier Horster musea: Streekmuseum Stichting Oudheidkamer, Schatkamer Sint-Lambertuskerk, Koperslagersmuseum en het, in 1990 geopende, Streekboerderijmuseum De Locht. Van "Heemkundevereniging Sevenum", waarvan veel leden tevens LGOG-lid zijn, verscheen de eerste publikatie, een boek met geschied- en heemkundige artikelen uit Sevenums verleden, onder de naam "Spinninghe". De heer Loe Derix, lid van onze kring, liet het eerste deel van "Oud Horst in het nieuws" verschijnen.

Lezing Jan Derix over het Vliegveld Venlo

Na de zeventiende jaarvergadering op maandag 11 maart houdt de heer Jan Derix uit Horst een lezing over het onderwerp "Noord-Limburg en het vliegveld Venlo in oorlogstijd."

Jan Derix (54), free-lance journalist en publicist, schreef vorig jaar een tweedelig boek over de geschiedenis van het vliegveld Venlo, waarin in het bijzonder de relatie tussen deze vliegbasis en de luchtoorlog in Zuid-Nederland in de jaren 1940-1944 wordt belicht. Hij maakte daarbij onder andere gebruik van archiefmateriaal verzameld door de Venlo-naar Harrie Keulards.

Het Venlose vliegveld, gelegen op de Grote Heide, werd in 1911 aangelegd. Het werd incidenteel gebruikt door de Nederlandse Luchtmacht. Kort na de Duitse inval in 1940 besloot de Luftwaffe er een operationele basis van te maken, welke onder de benaming "Fliegerhorst Venlo" zou uitgroeien tot de grootste militaire basis buiten Duitsland. Bij de aanleg, die in recordtijd tussen oktober 1940 en maart 1941 werd voltooid, waren soms gelijktijdig meer dan 15.000 mensen betrokken. Tot 5 september 1944 (Dolle Dinsdag) was Fliegerhorst Venlo een nachtjagerbasis. De luchtmachteenheid die hier gestationeerd was, had als belangrijkste taak het onderscheppen van RAF-bommenwerpers die deelnamen aan de nachtelijke bombardementen op Duitse doelen. Zij wist meer dan 600 bommenwerpers neer te halen, waarbij naar schatting 2000 tot 4000 bemanningsleden om het leven kwamen. Aan Duitse zijde sneuvelde ongeveer 150 vliegers in de luchtduels, terwijl onder de burgerbevolking in het operatiegebied (Zuid-Nederland) minstens 120 mensen de dood vonden door neergeschoten vliegtuigen en/of afgeworpen bommen. De heer Jan Derix zal in zijn lezing onder andere ingaan op de logistieke rol die de Venlose

vliegbasis in de Duitse oorlogsvoering heeft gespeeld en de technieken die in de luchtoorlog werden toegepast. Een en ander zal met een video-film worden toegelicht.

Het boek van de heer Derix is deze avond tegen kortingsprijs (f 70,—) te koop. Desgewenst zal de schrijver zijn boek ook signeren.

CURSUS 1991

De wintercursus wordt op vijf maandagavonden georganiseerd in de studiezaal van de Oudheidkamer Horst, Lambertusplein 3a, telefoon 04709-6540.

28 januari: Overkwartier in de 18e eeuw

Op maandag 28 januari zal de heer Mr. Th. J. van Rensch uit Maastricht in de eerste cursusles van dit seizoen spreken over het Pruisisch Overkwartier in de achttiende eeuw. In de jaren 1713 en 1715 werd het Gelders Overkwartier verdeeld tussen de Republiek der Verenigde Nederlanden, Pruisen en Oostenrijk. Het ambt Kessel - waartoe ook Horst en Sevenum behoorden - kwam bij Pruisen, Venlo bij de Republiek en Roermond bij Oostenrijk.

Toen in 1702 de Spaanse Successieoorlog uitbrak, werd het Gelders Overkwartier al onmiddellijk het strijdtoneel. De koning van Pruisen en de Staten Generaal van de Republiek der Verenigde Nederlanden bezetten het gebied en legden de bevolking zware lasten op in de vorm van schatting en inkwartiering. In de jaren 1713 en 1715 werd bij de vrede van Utrecht en het Barrièretractaat het Overkwartier verdeeld. Pruisen kreeg de ambten Gelder, Straelen, Wachtendonk, Middelaar en Kessel, Oostenrijk kreeg Roermond en enkele dorpen, de Republiek de stad Venlo en het ambt Montfort. In beginsel werden de bestaande privileges, instellingen en kerkelijke verhoudingen gehandhaafd.

Pruisisch Gelre kreeg een eigen hof van justitie te Geldern. De Staten -of standen- (de ridderschap en de steden Geldern, Straelen en Wachtendonk) hielden als vanouds hun vergaderingen. In de eerste helft van de achttiende eeuw vond een langdurige competentiestrijd plaats tussen enerzijds het Hof en de Staten en anderzijds de diverse besturen van "bui-

tenlanders" die door de Pruisische koning werden ingesteld. Na de rampzalige Zevenjarige Oorlog (1756-1763), die het land economisch aan de rand van de afgrond bracht, kreeg Pruisisch Gelre in 1770 een bestuur volgens harmoniemodel: Staten en koninklijke ambtenaren werkten samen in het "Landesadministrations-Kollegium". Zo werd Pruisisch Gelre het enige gebied onder de Pruisische kroon waar de Staten niet alleen hun invloed behielden, maar zelfs versterkten. Ook het hof van justitie heeft met succes weerstand kunnen bieden aan centralistische tendenzen. Soms viel er helemaal niet te ontkomen aan bepaalde hervormingen, maar met grote hardnekkigheid hield men vast aan de eigen bevoegdheden en het eigen "Gelderse Land- en Stadrecht".

Het Pruisisch bewind in de achttiende eeuw was streng. De nogal oorlogszuchtige koning heeft de bevolking zware lasten opgelegd in de vorm van hoge belastingen en de levering van soldaten en diensten. Toch werd er ook gestreefd naar doelmatigheid in het bestuur, ook op lokaal niveau, en trachtte de koning uit "landesväterliche Fürsorge" de economie op een hoger peil te brengen.

18 februari: Overkwartier in de Franse tijd

Op maandag 18 februari zal Mr. Th. J. van Rensch uit Maastricht in de tweede cursusles het Overkwartier in de Franse tijd behandelen. Na de slag van Fleurus (bij Namen) op 26 juni 1794 slaagden Franse troepen erin het gehele gebied van de Rijn blijvend te bezetten. Voor de bevolking bracht het leger de gebruikelijke overlast, maar anders dan bij vroegere bezettingen begonnen de Fransen de bestaande maatschappelijke en kerkelijke structuren, die voor een deel al eeuwenoud waren,

ingrijpend te veranderen. Het Pruisisch Overkwartier kwam in de jaren 1794-1798 onder het gezag van verschillende besturen die elkaar in snel tempo, soms al na enkele maanden, opvolgden. In 1798 werd dit gebied ingedeeld bij het departement van de Roer en het werd daarbij eigenlijk deel van Frankrijk, ook al volgde de formele inlijving pas op 23 september 1802.

In de eerste jaren van het Franse bewind werden de oude gemeenten en schepenbanken opgeheven en vervangen door nieuwe organisaties, zoals de kantons. De bevolking maakte kennis met tal van nieuwe wetten, zoals de invoering van de burgerlijke stand, de opheffing van heerlijke rechten en tiendrechten en de invoering van de dienstplicht.

Na 1802 maakte het Overkwartier tot 1815 deel uit van het Franse keizerrijk onder het bewind van Napoleon Bonaparte. Ook al bracht diens bestuur meer stabiliteit in vergelijking met de voorgaande periode, de prijs die betaald moest worden, onder andere in de vorm van dienstplichtige soldaten, was hoog.

25 februari: Sevenum versus Horst 1800-1836

Op maandag 25 februari zal Dr. P.A.M. Geurts uit Nijmegen in de derde cursusles van dit seizoen spreken over de afscheiding van Sevenum van de gemeente Horst in de vorige eeuw. De gemeenten Horst en Sevenum werden in de vorige eeuw in de Franse tijd verenigd en in de Belgische tijd weer gescheiden. De stukken welke hierover in de archieven van de gemeenten Sevenum en Horst worden bewaard, vormden voor de heer Geurts de bronnen voor een artikel over deze afscheiding dat verscheen in *Spinninghe*, onder welke titel enkele maanden geleden te Sevenum een geschiedkundig boek werd uitgegeven.

Bij de administratieve herindeling bleken de Fransen in 1800 de gemeenten Horst en Sevenum te hebben samengevoegd. Na de val van Napoleon en de totstandkoming van het Koninkrijk der Nederlanden onder Koning Willem I in 1815 bleven de dorpen Horst en Sevenum verenigd binnen de gemeente Horst, maar al in 1816 werden door Sevenum de eerste stappen gezet die twintig jaar later zouden leiden tot de afscheiding van Horst. De Sevenummers konden de Nederlandse overheid evenwel niet overtuigen. Na de Belgische opstand in 1830 kwam Limburg onder Brussels bestuur en dat besloot in 1833 tot hoorzittingen, eerst alleen in Sevenum, maar daarna ook in Horst *. De Sevenummers waren voor afscheiding en de Horstenaren waren tegen. Sevenum vond de afstand tot het gemeentehuis in Horst te groot. Ook toen was tijd geld! Men vond het verder ook prettiger in de eigen omgeving over een gemeentelijk apparaat te kunnen beschikken, wat bovendien goedkoper zou zijn. Sevenum beschikte verder reeds vanouds over een dorpskern met raadhuis, kerk en school. Interessant - ook voor Horstenaren - zijn de volgende Sevenumse opmerkingen: "De gemeentenaren van Horst en Sevenum zijn in alle delen verschillend van aard. Horst dat altijd moeilijkheden oplevert, geeft daardoor aan die van Sevenum grote onaangenameheden." De Sevenummers waren gezegend met "eene en zagten en vreedzamen aard." Pikant detail in deze zaak is zeker dat de toermalige burgemeester van de gemeente Horst, Pieter Everts, een van de ijverars voor de afscheiding was. Hij zou na de afscheiding tot eerste burgemeester van de nieuwe gemeente Sevenum worden benoemd. In 1836 besloot de regering in Brussel tenslotte tot de afscheiding van Sevenum van de gemeente Horst.

*Een artikel over de vergadering te Horst over de afscheiding verschijnt in INFO LGOG nummer 4.

25 maart: Limburgs separatisme rond 1840

Op maandag 25 maart zal de heer Rob P.W.J.M. van der Heijden uit Heerlen spreken over het Limburgs separatisme rond 1840. In de jaren veertig van de vorige eeuw bestond in Limburg een beweging die tevergeefs heeft geijverd voor afscheiding van onze provincie van Nederland en aansluiting bij België. Tot nu toe wordt het Limburgs separatisme behandeld als een op zichzelf staand fenomeen. Het is echter ingebed in een langdurend protest tegen de Nederlandse aanwezigheid in dit gewest. De eerste uiting hiervan dateert al van 1815 en een culminatiepunt vormde in 1821 de Maastrichtse schutterijkwestie. Later, tijdens het wijdverbreide met name Zuidnederlandse protest dat aan de Belgische opstand van 1830 voorafging, zou men terug grijpen naar de Maastrichtse perikelen van 1821. Toen tijdens de Belgische opstand de terugkeer van het oostelijk deel van de Zuidelijke provincie Limburg onder de kroon van de Nederlandse vorst realistische vormen dreigde aan te nemen, werd in 1838 de "Protestation du Limbourg" georganiseerd. Daarin participeerden zowel opposanten van 1828/1829 als latere opposanten. Na ongeorganiseerd verzet bij de terugkeer onder het gezag van de Nederlandse koning kreeg de Limburgse oppositie omstreeks 1842 vaste vormen onder leiding van met name Jean Baptist d'Ansembourg. Dit verzet resulteerde uiteindelijk begin 1844 in een volksbeweging die de Limburgse afscheiding van Nederland nastreefde, overigens zonder succes. Na enkele jaren van honger en rust aan het separatistische front maakte een deel van de voormalige separatistenleiders gebruik van de Europese revolutie van 1848. Ondanks een in eerste instantie lankmoedig optreden van de Nederlandse overheid, slaagden de separatisten weer niet in het bereiken van hun doel.

8 april: Belgisch annexionisme rond 1918

Op maandag 8 april zal de heer Rob P.W.J.M. van der Heijden uit Heerlen in de laatste cursusles van dit seizoen het Belgisch annexionisme tijdens en kort na de Eerste Wereldoorlog behandelen. Onder annexionisme verstaat men het streven van een staat om het grondgebied van een andere staat geheel of gedeeltelijk bij het eigen grondgebied te voegen. Veel Limburgers voelden zich aan het einde van de vorige eeuw nog altijd niet thuis in de klein-Nederlandse staat waartoe ze in 1839 bij het Verdrag van Londen waren gaan behoren en waarvan ze zich in het erop volgende decennium tot tweemaal toe probeerden los te maken, zoals we in de vierde les hebben gezien. Men voelde zich rond de eeuwwisseling nog steeds achtergesteld en van een positief Nederlands nationaliteitsgevoel was nog steeds geen sprake.

In de decennia volgend op het verlies van Oost-Limburg, het huidige Nederlands Limburg, bleven ook de Belgen daarover ontevreden. Militairen wezen op de slecht verdedigbare grenzen. Zij vonden derhalve dat Zeeuws-Vlaanderen en Nederlands-Limburg bij het Belgische grondgebied moesten worden gevoegd. De Duitse inval in België aan het begin van de Eerste Wereldoorlog vestigde opnieuw de aandacht op die wel heel slecht verdedigbare grenzen. Tijdens die oorlog, maar vooral kort daarna, streefden de Belgen naar annexatie van Nederlands Limburg, of althans van een deel daarvan. In onze provincie organiseerden Nederlandsgezinde Limburgers een anti-Belgische actie, die voor Limburgse begrippen tot dan toe ongekende pro-Nederlandse sentimenten wisten op te roepen. Een openbaar petitionnement werd vervolgens door heel veel Limburgers getekend. Slechts weinigen konden zich daaraan onttrekken. De steun voor de Belgische zaak was dan ook gering.

Contact tussen de Horstenaar Jacob Merlo (1597-1644) en de Venlonaar Eerrijk de Put (1574-1646)

Er is minstens een brief door de beroemde uit Venlo afkomstige Eerrijk de Put, die zich de Latijnse naam Ericius Puteanus had aangemeten, aan de te Keulen woonachtige Horstenaar Jacob Merlo geschreven, bewaard gebleven.* Deze werd gepubliceerd in enkele van de brievenverzamelingen die Puteanus op diverse tijdstippen liet verschijnen. Het is voorlopig moeilijk uit te maken of er meer brieven tussen de twee streekgenoten zijn gewisseld. Er moeten namelijk van Puteanus in diverse archieven nog 16000 brieven berusten, waarvan nog steeds geen deugdelijk overzicht is samengesteld.

Eerrijk de Put, afkomstig uit een aanzienlijke Venlose regentenfamilie, had een opleiding genoten aan de Latijnse school te Dordrecht en vervolgens aan de oude universiteit te Keulen, voordat hij in 1594 werd ingeschreven aan de universiteit te Leuven. Op 25-jarige leeftijd werd hij al professor in de welsprekendheid aan de universiteit te Milaan. Gedurende zijn verblijf in Italië werd Puteanus benoemd tot ereburger van Rome en tot officieel geschiedschrijver van de Spaanse koning Philips II, die ook Heer van Milaan was. Hij huwde in die periode een hoog-adellijke Milanese dame. In 1606 werd hij benoemd tot hoogleraar aan de universiteit te Leuven, wat hij tot aan zijn dood zou blijven. Puteanus mocht - met zijn groot gezin en een aantal inwonende studenten - zijn intrek nemen in het Kasteel van Leuven. Vanuit die burcht schreef hij op 14 september 1620 de hierboven genoemde brief aan Jacob Merlo te Keulen.

Uit het bewust epistel blijkt dat Merlo het initiatief tot de correspondentie heeft genomen.

De Put dankt namelijk de "beste Horstenaar, mijn streekgenoot" voor diens brief. Merlo was op dat moment bijna drieëntwintig jaren oud. Nadat zijn vader door rondtrekkende soldaten was vermoord, had zijn moeder hem in 1605 toevertrouwd aan de zorgen van een oom die als koorheer was verbonden aan de dom te Keulen. In die stad doorliep Merlo verschillende scholen om in het najaar van 1614, zeventien jaar oud, te gaan studeren aan de universiteit te Keulen. Toen hij in de zomer van 1620 aan De Put schreef, had hij zijn studie in de theologie en filosofie bijna voltooid en stond hij ongeveer een half jaar voor zijn priesterwijding.

Of de twee correspondenten, die ruim twintig jaar in leeftijd verschilden, elkaar ooit in levende lijve hebben ontmoet, blijkt nergens. Merlo, zo blijkt uit de hier besproken brief, heeft verschillende door De Put geschreven boeken gelezen en zich daarover vleiend uitgelaten. De Venlonaar bleek zeer ingenomen met die lofrijke woorden van de Horstenaar en prijst op zijn beurt de elegante stijl en de knappe inhoud van Merlo's brief. Deze had blijkbaar geschreven over zijn geboorteplaats Horst, want De Put noemt zich gelukkig afkomstig te zijn uit dezelfde landstreek. Gezien die achtergrond, gegeven ook dezelfde universiteit waaraan beiden zoveel te danken hebben, hun verwante aanleg en belangstelling, ligt onderlinge vriendschap voor de hand. De Puts eigen voorkeur mag dan uitgaan naar de schone letteren, terwijl die van Merlo bij de theologie ligt, zij hebben toch heel veel gemeen, zo schrijft De Put. Hij spoort de Horstenaar aan naar ware grootheid te streven. Hij eindigt met een Griekse tekst die van een immens gebrek aan bescheidenheid getuigt: "Geletterde mensen verschillen even veel van ongeletterden als God van de mensen"!

Over dat slot kan Jacob Merlo nauwelijks enthousiast zijn geweest. Een van diens meest opvallende trekken was immers bescheidenheid! Het zou mij niet verbazen als in de epistolaire nalatenschap van Puteanus geen verdere brieven worden gevonden, waaruit voortgezette contacten blijken.

P.A.M. Geurts

* Over Jacob Merlo staan gegevens in : "Jacob Merlo van Horst (1597-1644), zielzorger en geestelijk schrijver", in: "Horster Historiën", deel 1, Horst 1986, 72-85. Het meest gezaghebbend werk over Eerrijk de Put is nog steeds: Th. Simar, Etude sur Erycius Puteanus (1574-1646), Louvain 1909, terwijl enigszins populaire informatie wordt verschaft door W. Manders, Erycius Puteanus, humanist en geleerde (1574-1646), Venlo 1974.

De hier besproken brief staat onder andere in Eryci Puteani epistolarum selectarum apparatus [...], Amstelodami 1646, 76-77.

NIEUWE PUBLICATIES

* Loe Derix, Oud Horst in het nieuws. Deel 1. 1843 tot 1900. Horst 1990. 232 blz.; 212 ill. Register op persoonsnamen. Prijs f 35,-.

Op 2 november vorig jaar verscheen het eerste deel van de driedelige serie "Oud Horst in het nieuws", waarvan de eerste oplage in korte tijd was uitverkocht. Dit deel bestrijkt de periode 1843 tot 1900. Bij een eerste blik in het boek ontwaart men een mengeling van gereproduceerde foto's en kranteberichten, die voor een deel opnieuw zijn gezet. De paginakoppen blijken veelal betrekking te hebben op een enkel berichtje voorkomend op de betreffende pagina en niet op een hoofdstuk. Een uitvoerige bronvermelding en een register op persoonsnamen, waarin zelfs de kleine berichten niet blijken te zijn overgeslagen, maken het boek nuttig als bron voor verder onderzoek. Bij elk bericht is de verschijningsdatum en de bron vermeld, voornamelijk VW: Venloosch Weekblad en VC: Venloosche Courant. Veel energie heeft de auteur besteed aan het perspectief geven van de geselecteerde berichten. Hij deed dat met foto's en korte toelichtingen. De gekozen opzet maakt deze serie ook interessant voor een breed publiek. Men leest het zeker niet in één adem uit. Het is een lees- en kijkboek, maar ook geschikt om regelmatig te raadplegen. Het register is daarbij een noodzakelijk hulpmiddel. Deel 2 verschijnt aan het einde van dit jaar en deel 3 is gepland voor 1992.

* SPINNINGHE, Geschied- en heemkundige opstellen over Sevenum. 175 blz. en ruim 100 ill. Prijs f 37,50.

Spinninghe is een uitgave van de Heemkundevereniging Sevenum. In dit boek staan de volgende artikelen die betrekking hebben op verschillende perioden uit Sevenums verleden. M. Flokstra, Het Huis De Donck te Sevenum in de Middeleeuwen tot 1545.

P.J.M. van Enckevort, Het Huis De Donck te Sevenum en de familie Van Vlatten. P.J.M. van Enckevort, De ligging en de economische waarde van het Huis De Donck te Sevenum. G.M. Raedts, Fragmenten uit de geschiedenis van de parochie H.H. Fabianus en Sebastianus; een kroniekschrijving. P.A.M. Geurts, Sevenum versus Horst 1800-1836. R.J.P. Martens, Sevenum, een dorp tijdens de crisisjaren (1929-1939). N. Verstegen-Maessen (red.), Vrijen en Trouwen, vroeger en nu. Mien Wijnhoven (red.), Sonnemans Karel; jaeger, struüeper en straekel. P.J.M. van Enckevort (e.a.), Kroniek van Sevenum.

De titel van het boek, Spinninghe, is gekozen vanwege verwantschap met spinning, een oud en verdwenen volksgebruik dat te maken had met de oude vlascultuur en dat onder andere in Sevenum voorkwam. In de wintermaanden, tussen Sint Lambert (17 september) en Sint Geertrui (17 maart), kwamen buurtmeisjes af en toe bij elkaar om samen te spinnen, meestal onder toezicht van een van de ouders. Spinnewiel en vlas of wol werden meegebracht. Na een intensief arbeidsproces waren vlasvezels verkregen uit het geogste vlas. Die vezels moesten de meisjes tot garen spinnen. Bij zo'n samenkomst -ook spinning genaamd- werd het nuttige met het aangename verenigd. De spinsters konden gezellig samen praten en de laatste nieuwtjes uitwisselen. In de loop van de avond liepen meestal ook buurtjongens binnen en vaak werd de avond besloten met zang en

dans op muziek van een mondharmonica of trekbuul (accordeon). Ook het boek heeft verhalen te vertellen die na een tijrovende "oogst" en "bewerking" aan anderen kunnen worden "doorverteld".

De omslag van het boek, een oude kaart van Sevenum uit 1745, is uitgevoerd in kleurendruk.

Te koop bij boekhandel Rubie in Sevenum en bij de Oudheidkamer in Horst.

* **LGOG Kring Venray 35 jaar.** De officiële oprichtingsdatum van LGOG Kring Venray is 14 oktober 1955, maar het zou tot 1972 duren voordat men van een echte vereniging kon spreken met activiteiten voor de leden. Dit in tegenstelling tot de twee jaar later opgerichte LGOG Kring Horst en Sevenum welke meteen met een uitgebreid programma van start ging! Het Venrayse LGOG heeft bij gelegenheid van het 35-jarig bestaan een brochure uitgegeven gewijd aan de geschiedenis van de eigen vereniging.
Secretariaat: Dorpsstraat 9, 5862 AD Geysteren.

* **Hazegaerf.** Tijdschrift over volkscultuur en berichten van Veldeke Venray.
Veldeke geeft een kwartaalblad uit, terwijl Veldeke Venray daarnaast al vijf jaar een eigen tijdschrift uitgeeft, "Hazegaerf" genaamd. Het verschijnt tweemaal per jaar. In het laatste nummer wordt voor 11 oktober a.s. de presentatie aangekondigd van het Venray's Woordenboek, waarvan een speciale werkgroep de uitgave reeds jaren voorbereidt.
Secretariaat: Van Venrodelaan 7, 5801 HT Venray.

* Jan Derix, *Perspectief voor Limburg. Stappen en obstakels in het beleid rond de perspectievennota Zuid-Limburg, 1965-1990*. Prijs f 70,—.
Uitgeverij Eisma, Leeuwarden/Maastricht 1990.

De boekenproductie van de Horster journalist en auteur Jan Derix is bijzonder te noemen. Een veelzijdig oeuvre heeft hij intussen op zijn naam staan. Hij schreef over het leven en het werk van priesters, broeders en zusters in de derde wereld en in onze westerse samenleving, over Jan van Eechoud en over de Witte van Wanssum, over "onze jongens" in het leger van Napoleon, over het verzet in de Tweede Wereldoorlog en Fliiegerhorst Venlo, maar ook over de Venrayse schaapscompagnieën en zojuist over de uitvoering van de Perspectievennota Zuid-Limburg sinds de sluiting van de mijnen. Dit laatste boek is ongetwijfeld zijn meest imponerende werk tot nu toe. De heer Derix heeft met veel direkt bij de reorganisatie van Zuid-Limburg betrokken mensen gesproken. Zij kleuren het verhaal met vaak zeer persoonlijke herinneringen en niet eerder onthulde anekdotes. Een notenapparaat en een register hadden niet mogen ontbreken, niet alleen voor toekomstig onderzoek, maar ook vanwege het mogelijke gebruik als naslagwerk. Het boek is overigens fraai geïllustreerd en vormgegeven.

EXCURSIE 11 MEI NAAR GENT

Op zaterdag 11 mei is de Vlaamse stad Gent het doel van onze voorjaarsexcursie. Graag hadden we u op deze plaats het programma willen geven, maar vanwege de onverwacht ingevallen winter heeft de excursiecommissie de voorbereidingsreis moeten uitstellen.

De oude stad Gent kwam in de dertiende en veertiende eeuw tot grote bloei door de lakenhandel. Gent was in die tijd na Parijs de grootste stad van West-Europa. Aanhoudende sociale conflicten en stopzetting van de Engelse wolimport brachten het verval. Gent was al in de nadagen van zijn bloei toen in 1500 de latere Karel V in het Prinsenhof te Gent werd geboren. In 1543 zou hij bij het Verdrag van Venlo naast Heer van de Nederlanden, Koning van Spanje en keizer van Duitsland ook nog hertog van Gelre worden.

In Gent is zoveel te zien dat de keuze moeilijk zal zijn. De commissie stelt daarom voor om vroeg te vertrekken.

Onder voorbehoud kunnen we alvast enkele bijzonderheden van deze voorjaarsreis geven. Naast een korte stadswandeling zullen waarschijnlijk op het programma voorkomen: Sint-Baafskathedraal (o.a. Jan van Eyck's Aanbedding van het Lam Gods), Belfort (o.a. audiovisueel spel "Gent en Karel V"), Het Gravensteen en het Bijloke Museum (in een voormalige abdij).

Op de terugweg staat een kort bezoek aan het centrum van Turnhout op het voorlopig programma.

In april ontvangt u een uitvoerige circulaire en daarna kunt u zich opgeven voor deze excursie.

Streekmuseum Stichting Oudheidkamer Horst

Van 24 februari tot 5 mei is in het Streekmuseum Stichting Oudheidkamer in Horst te zien de Thematentoonstelling De Vier Jaargetijden van de Horster kunstschilder Bert Coppus.

Bert Coppus (1932) voltooide in 1957 met onderscheiding zijn opleiding tot beeldend kunstenaar aan de Jan van Eijck Academie in Maastricht. Hij vestigde zich als vrij kunstenaar in Horst. In de jaren vijftig en zestig voerde hij verschillende grote opdrachten uit, onder andere gebrandschilderde ramen en grote wandschilderingen in de kerken van Lomm en Wansum, en in Horst een Maria-altaar in de Nobertuskerk en een groot paneel in de Technische School. Daarnaast ging hij doceren aan de Vrije Academie te Venlo en de School voor Beroeps- onderwijs in Horst.

De natuur speelt een centrale rol in het werk van Bert Coppus. In deze expositie laat hij in een veertigtal werken zijn bewogenheid zien met de natuur, die hij langzaam heeft zien verdwijnen, maar die hem ook de inspiratie heeft gegeven om voor anderen herkenbare plaatsen in de omgeving van Horst vast te leggen. Hij schildert met overleg en na veel voorstudies. Zijn schetsboeken zijn echte oefenboeken. Dikwijls groeien zijn studies uit tot volwaardige schilderijen. Zijn werk is kleurrijk, sprankelend, uitbundig door zijn veelheid aan kleuren als de natuur zelf, met vaardigheid getekend, heel precies en verfijnd. Het roept stemmingen op als in de muziek van Vivaldi: de Vier Jaargetijden.

**24 mei tot 27 oktober: Tentoonstelling:
Middelleeuwse kastelen in het Land van Kessel.**

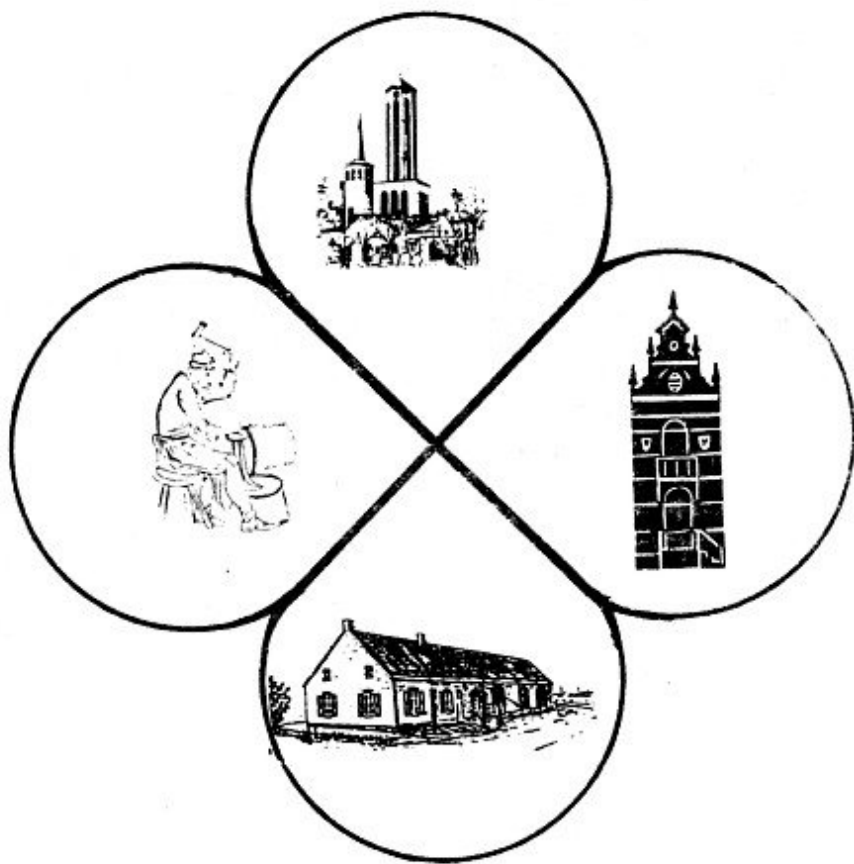
Adres: Steenstraat 2, telefoon 6540.

Openingstijden:

zondag 15.00-17.00, dinsdag 10.00-12.00,

woensdag 14.00-16.00, vrijdag 19.00-21.00.

HORST

MUSEAAL

Stichting Beheer Kunstschaten Sint-Lambertuskerk

De bewaard gebleven middeleeuwse inventaris van de kerk is geplaatst op de rijksmonumentenlijst en op de lijst van beschermde verzamelingen krachtens de Wet Behoud Cultuurbezit. Op initiatief van het kerbestuur van de Sint-Lambertusparochie werd in 1984 een speciale stichting in het leven geroepen om de zorg voor het kerkelijk erfgoed te coördineren. Deze "Stichting Beheer Kunstschaten Sint-Lambertuskerk Horst" stelt zich ten doel de kunstschaten op verantwoorde wijze te tonen, te conserveren en waar nodig te restaureren. De presentatie vindt plaats in de kerk en de speciaal daarvoor ingerichte Schatkamer. Conserveren en restaureren wordt verricht door vakbekwame specialisten. Het ministerie van W.V.C., particulieren, het Horster bedrijfsleven, alsook de Schatkamer zorgen voor het geld waardoor restauratie en conservering mogelijk is.

Een bezoek aan de Schatkamer draagt bij aan de instandhouding van deze waardevolle Horster kunstschaten.

Openingstijden:

Iedere dinsdagmorgen van 10.30 - 12.30,
alleen van juni tot en met herfstvakantie.
Tussentijdse afspraken kan men maken met
de heer L. Smedts, telefoon 04709 - 1822.

Koperslagersmuseum P. van der Beele

Tot de negentiende eeuw was de koperslager net zoals de smid een ambachtsman van aanzien, daarna sloeg het verval toe. Door het uitsterven van de oude generatie vaklieden dreigt een enorme kennis verloren te gaan. Bij toeval bleef het ambacht in de familie Van der Beele al meer dan honderd jaar voortbestaan. Een grote passie voor het moeilijke vak, de interessante oude gereedschappen en de meesterlijk geslagen koperen voorwerpen met hun fascinerende glans leidden tot de inrichting van het Koperslagersmuseum P. van der Beele. Hier wordt een unieke collectie van duizenden voorwerpen bij toerbeurt tentoongesteld. De doelstelling van dit museum is zoveel mogelijk van het koperslagersambacht te redden. Hierbij moet men onder andere denken aan bewaren, beschrijven, restaureren, conserveren, fotograferen, documenteren en tentoonstellen. Tenslotte worden door uitgebreid archiefonderzoek gegevens verzameld over koperen voorwerpen, gereedschappen, Europese productiecentra, gilden, koperslagersfamilies, enzovoort.

Mevrouw Van der Beele schreef een informatieve brochure, geïllustreerd met prachtige kleurenfoto's van Hans van der Beele. Het boekje is verkrijgbaar in het museum.

Adres: Gasthuisstraat 46, telefoon 5621.

Openingstijden: Van dinsdag tot donderdag 13.00-18.00, vrijdag van 13.00-21.00 en zaterdag van 13.00-16.00.

Rondleidingen, maximaal 12 personen, op afspraak.

Streekboerderijmuseum "De Locht"

Sinds eind april 1990 is Streekboerderijmuseum "De Locht" te Horst-Melderslo open voor het publiek. Het gehele jaar door staan vrijwilligers klaar om bezoekers te ontvangen. Zij konden reeds duizenden bezoekers verwelkomen. Het museum ligt aan een straat uitkomend op de Broekhuizerweg, aan de rand van de bebouwde kom van Melderslo. Diverse auto- en fietsroutes komen er langs. In de oude, gerestaureerde boerderij ziet men het leven in de woning en de bedrijfsgebouwen anno 1900. Veel oude beroepen zijn te zien door tentoongestelde voorwerpen en werktuigen. In de ontvangstruimte zal men u welkom heten en iets te eten of te drinken aanbieden. Hierdoor is het museum ook aantrekkelijk voor groepen.

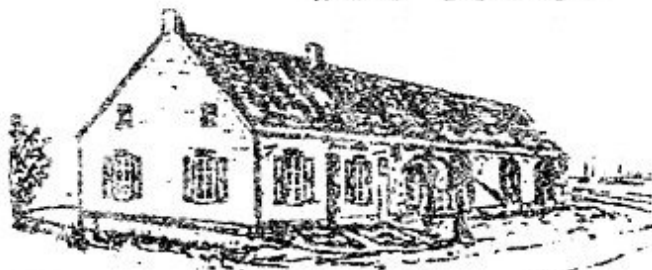
Adres: Koppertweg 5, telefoon 7320 of 3366.

Openingstijden:

Zondag, dinsdag en donderdag van 14.00 tot 17.00 uur. Groepen kunnen na afspraak ook op andere dagen en tijden worden ontvangen.

STREEKBOERDERIJ MUSEUM

„De locht“

Goltziusmuseum te Venlo

Nederlandse ceramiek 1880-1930

De collectie Douma

26 januari - 17 maart

In de jaren 1880 tot 1930 maakte de kunstnijverheid in ons land een periode van bloei door. Nederlandse ceramiek in Jugendstil en Art Deco stond ook internationaal gezien op hoog peil. Bekende bedrijven waren Rozenburg, Amstelhoek en De Ram. De collectie Douma geeft een fraai overzicht van deze bloeiperiode. Een brochure begeleidt deze expositie.

**Wandbord,
Zuid-Holland,
omstreeks 1906**

Sieraden uit de klassieke tijd

24 maart - 26 mei

Al in de vroege steentijd heeft de mens sieraden vervaardigd. Vorm, functie en ontwikkeling van sieraden uit de klassieke oudheid staan centraal in deze expositie, die werd samengesteld uit de omvangrijke collecties van de Staatssamlingen des Freistaats Bayern te München. Bij deze tentoonstelling verschijnt een catalogus.

Mathias Kemp 1890-1964

Een literator uit Limburg

7 april - 19 mei

Mathias Kemp rekent men tot de belangrijke Limburgse literatoren van deze eeuw. M. Kemp publiceerde poëzie, proza, essays en journalistiek werk. Hij was redacteur van het landelijk dagblad De Maasbode en korte tijd hoofdredacteur van de Nieuwe Venloosche Courant. Daarnaast was hij actief als beeldend kunstenaar. Hij werd minder bekend dan zijn oudere broer Pierre Kemp (1886-1967), een groot dichter en eveneens kunstschilder. Bij de tentoonstelling verschijnt een biografie van Adri Gorissen over Mathias Kemp, waarvoor hij onlangs de Mathias Kemp-prijs ontving.

Adres: Golziusstraat 21, telefoon 077-596762.

Openingstijden:

Dinsdag t/m vrijdag van 10.00-16.30 uur,

zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur.

HET NOTARIAAT IN HORST

Kerkelijk notariaat

Het middeleeuws notariaat deed in het begin van de dertiende eeuw zijn intrede in de Nederlanden. De eerste notarissen waren verbonden aan de bisschoppelijke curies en de geestelijke rechtbanken van de officialen. Aanvankelijk vervaardigden zij in hoofdzaak processtukken, maar na verloop van tijd ook akten inzake buitengerechtelijke rechtshandelingen. In de loop van de vijftiende eeuw nam het aantal notarissen sterk toe. Grote geestelijke instellingen, zoals kapittels, hadden vaak meerdere notarissen in dienst. Meestal hadden zij de lagere wijdingen ontvangen en waren als zodanig in de geestelijke stand opgenomen. Ook pastoors ten platelande oefenden deze bevoegdheid uit. Het middeleeuws notariaat was niet zozeer een beroep als wel een bevoegdheid. De werkzaamheden beperkten zich vooral tot het maken van testamenten, akten van huwelijkse voorwaarden en kerkelijke stichtingen.

Kerkelijke notarissen

In Horst zijn in de vijftiende en zestiende eeuw clerici als notaris werkzaam geweest. De eerste met name bekende kerkelijke notaris in Horst is Alardus van Gruysdonck, onder andere pastoor te Lottum, maar woonachtig in Horst. In 1447 zegelde hij voor de schepenen van Horst de stichtingsakte van het Sint Antoniusaltaar. Uit 1457 zijn twee akten bekend die voor hem zijn gepasseerd, namelijk de stichtingsakte van een wekelijkse mis op het Sint Martinusaltaar en de stichting van het gasthuis te Horst. Deze akte vormt het begin van de Horster ziekenhuisgeschiedenis, welke na een periode van 525 jaar in zekere zin eindigde

in 1983 met de opheffing van het ziekenhuis. Men kan natuurlijk ook in het huidige verpleeghuis een voortzetting van het oude gasthuis zien.

In 1479 passeerde voor de clericus Johannes van Hegelsum de stichtingsakte van het Sint Lucia-altaar in de parochiekerk. Van Hegelsum was zonder twijfel van Horst afkomstig. Verder wordt in de zestiende eeuw nog Anthonius Mercatoris van Horst als notaris genoemd. De laatste geestelijke-notaris was Johannes Croneberch, van 1571 tot 1594 pastoor van Horst. Zijn geboortedatum is niet bekend: hij werd in 1552 ingeschreven als student aan de universiteit te Leuven. Zijn leven was veelbewogen. De oorlogshandelingen van de Tachtigjarige Oorlog noodzaakten hem in 1578 de wijk te nemen naar Andernach bij Koblenz (bisdom Trier). Hij werkte daar voor de kerk en was pastoor in een naburig dorp. Hij begon een wijnhandel en leverde onder andere aan hem bekende Horster geestelijken in Keulen. Zijn huishoudster Maria beviel in 1585 van een zoon waarvan hij het vaderschap erkende. In 1587 is hij weer terug in Horst. Bij testament vermaakte hij in 1594 zijn bibliotheek aan de Horster parochiekerk. Na zijn overlijden te Horst in de zomer van 1605 stelde zijn executeurs-testamenteair vast dat de bibliotheek van pastoor Croneberch bestond uit 314 boeken waaronder 177 geestelijke en 128 profane werken. Uit de gelukkig bewaard gebleven inventaris blijkt dat deze bibliotheek niet veel onderdeed voor de Librije van Zutphen. Dit kostbare bezit is gedurende enkele eeuwen als parochiebibliotheek in Horst bewaard gebleven, maar werd in de achttiende en negentiende eeuw helaas opgeruimd. Over deze pastoor en diens bibliotheek publiceerde pater C.J. (Sjeng) Herraets O.S.A. (1908-1981) een artikel in het tijdschrift "Ons Geestelijk Erf" van december 1980 getiteld: "De parochiebibliotheek van Horst in 1605".

Het burgerlijk notariaat

Naast het kerkelijk notariaat ontwikkelde zich in de zestiende eeuw in het zuiden en westen van de Nederlanden het burgerlijk notariaat. Dat gebeurde het eerst in de opkomende handelssteden. In noord-oost Nederland werden de notariële werkzaamheden vooral uitgeoefend door de plaatselijke rechtbanken, zoals schepenbanken. Dit is ook het geval in het Overkwartier van het Hertogdom Gelre. Het kerkelijk notariaat verdween hier bijna geheel. Terwijl in Brabant en het tegenwoordige Zuid-Limburg onder andere in Maastricht, een bloeiend burgerlijk notariaat tot ontwikkeling komt, treden in Roermond en Venlo de eerste burgerlijke notarissen pas omstreeks 1700 op.

In 1796 bezetten de Fransen het Maasgebied en lijfden dat successievelijk bij Frankrijk in. Zij schaften de oude schepenbanken af, waarvoor een nieuwe rechterlijke organisatie naar Frans model in de plaats kwam. Voor het passeren van authentieke akten werd een notariaat ingevoerd. De eerste burgerlijke notaris in Horst, en tevens burgemeester, was J.L.J. Mooren, van 1798 tot 1801. Hij was vader van de later bekend geworden historicus Joseph Mooren, pastoor van Wachtendonk en een goede bekende van A. Steffens, de eerste Horster historicus.

Notarissen in Horst

Naam	Amtsperiode
J.L.L. Mooren (1773-1801)	1798 - 1801
F.A. Rouffs (1747-1808)	1801 - 1806
J.A.J. Kannegiesser (1780-1843)	1806 - 1843
A.P. de Lom de Berg (1810-1892)	1843 - 1854
F.J.L. Bosser (1804-1889)	1855 - 1888
J.A. van den Berg (1844-1900)	1889 - 1900
L.J.M.C. Esser (1865-1930)	1900 - 1930
H.G.A.B. Holtus (1882-1962)	1931 - 1955
L.J. Reynders (1899-1989)	1955 - 1969
J.H.F.K. ten Horn (1921-1987)	1969 - 1985
Mr. C.M.M. de Laat	1986
Mr. J.P.A. Wilbers	1989

De heer Wilbers is de eerste, tweede Horster notaris. In juni 1989 heeft de minister van justitie in de gemeente Horst een nieuwe notariële standplaats ingesteld. De twee notarissen onderhouden een samenwerkingsverband.

Raadplegen notariële akten

Na verloop van tijd vermindert meestal het maatschappelijk belang van notariële akten en worden ze overgebracht naar een rijksarchiefbewaarplaats. Ze kunnen daar dan worden geraadpleegd, bijvoorbeeld voor studieredenen of stamboomonderzoek. Deze akten vormen een belangrijke bron voor historisch onderzoek.

Men moet wel bedenken dat men vroeger om allerlei redenen soms de voorkeur gaf aan een notaris uit een plaats in de omgeving. Horstenaren lieten nog al eens de notaris uit Helden of Maashree akten opmaken. Leden van de uit Horst afkomstige notarisfamilie Haffmans te Helden kwamen eind vorige en begin deze eeuw vrijwel iedere week naar Horst waar

ze zitting hielden in hotel-restaurant "Le Cornet d'Or" van de familie A. Timmermans aan het Sint Lambertusplein. Notarissen speelden vóór de opkomst van de banken bovendien een belangrijke rol als kredietbemiddelaar. In dit pand was in later jaren een bank gezeteld! Tegenwoordig is Apotheek Horst in het voormalige pand Timmermans gevestigd.

Th. J. van Rensch
G.F. Verheijen